

Wordt de universiteit te groot voor Maastricht?

Wooncontainers worden geplaatst om de toevloed aan studenten in Maastricht op te vangen.

Door Joos Philippens foto's ermino armindo en rob oostwegel

De Universiteit Maastricht blijft maar groeien. Maar waar ligt de grens? Wat kan de stad nog aan? De spreiding van de -veelal – buitenlandse studenten over Zuid-Limburg is al meer dan een vage gedachte.

Randwyck. Tegenover het academisch ziekenhuis zit nog voor miljoenen aan beton in

de grond. Fundamenten van een van de grootste fiasco's uit de Maastrichtse historie. De iconische campus van Santiago Calatrava sneefde wegens een dreigende grote overschrijding van de kosten. In plaats van een architectonische attractie zijn hier honderden tijdelijke studentenwoningen uit de grond gestampt. Een westernstadje in de desolate woestijn.

Zonder universiteit geen florerend Maastricht. De universiteit is dé groeimotor. Denk de ruim 22.000 studenten weg en de lokale economie klapt in elkaar en Maastricht is een zwaar vergrijzende stad. Het gaat de universiteit voor de wind. De afgelopen jaren steeg het aantal studenten fors. Volgens de jaarverslagen in 2020 met 12,9 procent en in 2021 met 7,8. Deels zit daar het corona-inhaaleffect bij, maar een einde aan de groei is niet in zicht. En dat heeft gevolgen.

De universiteit durft voor dit jaar nog geen cijfers

te geven ('te onzeker'). Maar stel dat de gemiddelde groei de komende vijf jaar 5 procent bedraagt, dan moet de stad in 2027 nóg eens een kwart meer studenten zien onder te brengen dan nu. De universiteit raamt wat conservatiever (25.000 studenten in 2027), nog altijd een flinke groei.

Vergrijzing

Door vergrijzing zou de Maastrichtse bevolking vanaf 2030 krimpen. Maar het CBS kwam recent met een nieuwe voorspelling. Krimp in 2030? Welnee. De provinciehoofdstad zal in 2035 zelfs 5,4 procent inwoners meer tellen dan nu. Groei, groei, groei. Hoeveel studenten kan Maastricht aan?

De druk op de huizenmarkt is nu al groot. De woningprijzen in Maastricht zijn veel hoger dan in de omliggende steden, topappartementen zijn in trek als weekendverblijf voor welgestelden van elders. Bij elk nieuwbouwproject klinkt op

sociale media de klaagzang: de gewone Maastrichtenaar kan zich dit niet veroorloven. Die voelt zich tweederangsburger. Mocht de Einstein Telescope, waarvoor het wetenschappelijk onderzoek naar zwaartekrachtgolven nu al in Maastricht gebeurt, daadwerkelijk naar deze regio komen, dan zijn er nóg eens achthonderd woningen nodig.

Met name in en rond het stadscentrum verdwijnen gezinswoningen, die redelijk massaal in kamers worden opgedeeld. Op diverse plekken erodeert het buurtgevoel door (te) veel studentenhuizen. Er wordt ook bijgebouwd, maar door de schaarste aan geschikte huisvesting zitten ouderen in de wijken vast in hun veel te grote woning. De doorstroming komt moeizaam op gang, Maastrichtse jongeren wonen vaak veel langer bij hun ouders dan wenselijk is.

Duivels dilemma

Maastricht kun je zien als het Amsterdam van Limburg. De UM koerst onverminderd aan op verdere groei, ze heeft geen wettelijke middelen om de toestroom van studenten in te perken. Die aanwas dreigt in de stad echter het draagvlak voor de universiteit te ondermijnen. Her en der heerst zelfs een zekere aversie. Een duivels dilemma. Hoe koester je de 'eigen' inwoners en bind je tegelijk afgestudeerden aan stad en regio, het vers bloed van hoogopgeleiden?

De gemeente neemt maatregelen, zeker. Ze gaat na tien jaar weer actief op grondjacht om meer regie te kunnen voeren. Ook moet de koper van een huis er voortaan zelf gaan wonen, een maatregel om speculanten het werk te bemoeilijken. Er verrijzen noodgebouwen voor honderden studenten, maar toch: tegen hun toestroom lijkt op termijn niet op te bouwen in de stad die weinig ruimte over heeft, ingeklemd als ze ligt tussen België en het Heuvelland.

Het recente idee de universiteit uit te breiden in het Enci-gebied, aan de uiterste rand van de stad, is nog pril. Daar zouden ook studenten kunnen wonen. „Zo'n project is hogere wiskunde. Reken op een jaar of 25", denkt Piet Eichholtz, hoogleraar vastgoedfinanciering.

De Universiteit Maastricht heette tot 1995 Rijksuniversiteit Limburg. Logisch, want ze kwam er als compensatie voor de economische klap van de mijnsluitingen, waarbij tienduizenden banen verdampten. Na het succes van de Eurotop in 1992 werd de naam Maastricht University een ijzersterk merk, zeker in combinatie met de monumentale binnenstad en André Rieu, die uitgroeide tot wereldster.

Het verschaft Maastricht allure, zelfvertrouwen. Wat kan ons gebeuren? De studenten stroomden binnen, expats doken op in veel wijken, de toeristen overspoelden het historische centrum. De dynamiek was mooi, maar het ongenoegen

groeide. Wordt het centrum onleefbaar met de grote drukte, met name in het weekeinde? Er is nauwelijks nog betaalbare woonruimte voor de groep zonder topsalaris. Gaat de stad ten onder aan haar eigen succes? Slachten we de kip met de gouden eieren?

Arrogante imago

Ligt de oplossing deels buiten Maastricht? Lang spiegelde Maastricht zich aan de veel grotere steden Luik en Aken, typerend voor grote dromen als Culturele Hoofdstad van Europa, maar nu is het besef ingedaald dat eerst de eigen regio op orde moet zijn. De voormalige vestingstad treedt buiten haar muren, kijkt om zich heen, lijkt haar licht arrogante imago van zich af te werpen. Het nieuw aangetreden stadsbestuur komt met actie, soms zelfs tot verrassing van die regio.

Begin juni belde de Maastrichtse wethouder van cultuur zijn collega in Heerlen. Hij wilde het

hebben over een nieuw kandidatuur voor de Culturele Hoofdstad, in 2033. Nog voor de Heerlenaar ‘Oh nee, daar gaan we weer’ kon zeggen, klonk het in Maastricht: ‘We willen graag dat Heerlen het voortouw neemt’. De verbazing was groot. Sterker nog: Heerlen, dat het DSM-hoofdkantoor verliest aan de provinciehoofdstad, lijkt nog niet te beseffen dat Maastricht nu écht te hulp schiet. Uit weloverwogen eigenbelang, met de rug tegen de muur, maar toch.

Zuidstad

Zuid-Limburg ligt in het hart van de Euregio, en zou met 600.000 inwoners het kloppend hart ervan moeten zijn. Maar ondanks allerlei pogingen met werknamen als Zuidstad en Tripool stelt de onderlinge samenwerking nog steeds niet zoveel voor. Waar de regio Eindhoven eendrachtig opstroomt richting landelijke top, dreigt het verdeelde Zuid-Limburg zichzelf

systematisch buitenspel te zetten. De zoveelste poging om de status quo te doorbreken is alweer gestart: een denktank met het bedrijfsleven om de regio economisch sterker en eendrachtiger te maken.

Waarom is landelijk ‘netwerkkampioen’ Zuid-Limburg zo opvallend succesloos? Kinnesinne? De hegemonie van Maastricht? Speelt de (vermeende) angst van de provincie mee dat ze min of meer overbodig wordt bij een sterke stadsregio Zuid-Limburg? Begin 2023 komt er een antwoord, want de regio wil het nu zelf ook weten, de provincie steunt het onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen en Berenschot.

Dorpsdenken

De Zuid-Limburgse impasse is haast spreekwoordelijk. Eigen dorpsdenken overheerst al sinds het sluiten van de laatste steenkolenmijn (op 31 december 1974). Dat is een slechte zaak, is een breed gedeelde conclusie. Maar schouder

aan schouder optrekken blijkt heel moeilijk. Wél zijn de vier door de provincie opgestarte Brightlandscampussen een troef. Ze moeten de samenwerking tussen overheid, onderwijs en bedrijfsleven versterken. Gezondheid in Maastricht, chemie in Sittard-Geleen, data in Heerlen en, in Noord-Limburg, landbouwinnovatie in Venlo. Dat geraamte is nog volop in ontwikkeling, maar bestuurder Nick Bos van de universiteit ziet in oktober 2021 perspectief. „We willen onderwijs en onderzoek meer gaan spreiden. Misschien moeten we kijken of we in Sittard en Heerlen studenten kunnen huisvesten.” Die woorden zijn inmiddels werkelijkheid. Projectontwikkelaars zien heil in de spreiding van studenten op Zuid-Limburgse schaal. Bij het station in Sittard zijn 260 studentenkamers zo goed als klaar, in Heerlen-centrum komen er nog eens 350. Dat een deel van deze studio’s meteen al het aankomende collegejaar beschikbaar is, komt Maastricht heel

goed uit. Want anders dreigde er – net als vorig jaar – een acuut tekort aan kamers.

Interessant is te zien welke studenten de gemeente Sittard-Geleen trekt (de Heerlense gegevens zijn er nog niet). Ze komen van China tot Colombia, van Cyprus tot Zuid-Korea en van Japan tot Roemenië. Dat is veelzeggend. De Nederlandse student mag dan het liefst een kamer aan het Vrijthof willen, voor de buitenlandse – zij vormen bij de UM met 56 procent de meerderheid - is een kwartier treinen totaal geen probleem. Van de ene naar de andere kant van Bogota, Tokio of Seoel ben je veel langer onderweg.

Openbaar vervoer

Zuid-Limburg is, kortom, een logische schaal. Maastricht helpt de regio, de regio helpt Maastricht. Het openbaar vervoer moet wel beter, daarover is bijna iedereen het eens. Met name van en naar Heerlen is er nu nog geen

sprake van een metro-achtige regelmaat. Het Maastrichtse stadsbestuur neemt ook hier het voortouw. Het bepleit een onderzoek naar zes treinen per uur (nu vier), die bovendien tot in de vroege nacht rijden. Zo ontstaat meteen meer culturele uitwisseling tussen bijvoorbeeld de poppodia Volt, Nieuwe Nor en Muziekgieterij.

Universiteit, Zuyd Hogeschool en de gemeenten Sittard-Geleen en Heerlen juichen het onderzoek naar openbaar vervoer openlijk toe. De provincie is terughoudender en merkt op dat de huidige reizigersaantallen nog volstrekt geen aanleiding geven tot uitbreiding. Maar als de groei van buitenlandse studenten doorzet, kun je maar beter vooruitdenken. De NS verwacht immers dat het wel tien jaar kan duren voor de metrofrequentie is gerealiseerd.

Een soort metro door Zuid-Limburg plus een universiteit met in de drie steden onderzoek en studentenhuysvesting scheidt rust en ruimte in

Maastricht, en de regio kan er een van de grootste stedelijke gebieden van Nederland door worden.

De universiteit te groot voor Maastricht? En zo ja: is dat een probleem? Nee, dat hoeft niet. Haar groei kan Zuid-Limburg, eindelijk, opstuwen in de vaart der volkeren.

R